

УДК 658.152

ПРИНЦИПИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Л.В. Овод, к.е.н., доцент

Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна

Овод Л.В. Принципи амортизаційної політики промислового підприємства.

У статті розглянуто, узагальнено та доповнено принципи формування амортизаційної політики промислового підприємства в сучасних умовах. У дослідженні розкрито їх зміст та проведено групування на загальні та спеціальні. Зроблено висновок, що процес реалізації розглянутих принципів відбувається лише у випадку застосування економічних та організаційно-розпорядчих методів управління, які впливають на ефективність амортизаційної політики.

Ключові слова: амортизаційна політика, принципи амортизаційної політики, механізм управління амортизаційною політикою

Овод Л.В. Принципы амортизационной политики промышленного предприятия.

В статье рассмотрены, обобщены и дополнены принципы формирования амортизационной политики промышленного предприятия в современных условиях. В исследовании раскрыто их содержание и проведена группировка на общие и специальные. Сделан вывод о том, что процесс реализации рассмотренных принципов происходит только в случае применения экономических и организационно-распорядительных методов управления, которые влияют на эффективность амортизационной политики.

Ключевые слова: амортизационная политика, принципы амортизационной политики, механизм управления амортизационной политикой

Ovod L.V. Principles of depreciation policy of industrial enterprise.

The article analyzed, summarized and supplemented principles of depreciation policy of industrial enterprise in modern conditions. In the study the content of principles of depreciation policy disclosed and they formed into general and special groups. It is concluded that the process of implementing the principles is considered only in the case of economic, organizational and administrative management practices that influence the effectiveness of the depreciation policy.

Keywords: depreciation policy, principles of depreciation policy, management mechanism of depreciation policy

Складність процесу управління підприємством в цілому та формування системи стратегічного управління амортизаційною політикою суб'єкту підприємництва зумовлюють внесення суттєвих змін до принципів, цілей, функцій, важелів, методів впливу та організаційної структури існуючої системи управління нею. Сучасне промислове підприємство потребує такого організаційно-економічного механізму управління амортизаційною політикою, який забезпечить його виживання, прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Сучасна інноваційна модель організаційно-економічного механізму управління амортизаційною політикою підприємства має бути розроблена на основі гнучкої моделі, яка ґрунтується на об'єктивних економічних законах, враховує вплив і стан зовнішнього та внутрішнього середовища, включає принципи, цілі, функції, методи управління, а також інструментарій, за допомогою якого підприємство може впливати на ефективність амортизаційної політики для забезпечення його конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Основні принципи розробки й управління амортизаційною політикою досліджувались у працях вітчизняних та закордонних вчених таких, як О.Ф. Вареник [1], С.О. Горіянова [2], Т.В. Загорська [3], Т.М. Панфорова [5], І.М. Репіна [6], О.О. Скорик [7], З.С. Туякова [8] та інших.

І.М. Репіна справедливо стверджує, що теоретико-методичною базою формування амортизаційної політики є сукупність взаємопов'язаних принципів. Однак, автор дослідження ототожнює їх із базовими принципами нарахування амортизації: систематичності, реалістичності, раціональності та відповідності [6]. Вказані принципи, на думку науковця, стануть основою для розробки ефективної амортизаційної політики.

О.О. Скорик зосереджує увагу на тому, що при виборі економічно обґрунтованого методу амортизації необхідно дотримуватися таких принципів, як обачності, очікування майбутніх економічних вигод, диференціації [7]. Науковець наголошує, що в основі побудови амортизаційної політики підприємства лежить принцип збалансованості інформаційних потоків та принцип розподілу

обов'язків між функціональними службами підприємства.

О.Ф. Вареник та С.О. Горяїнова слушно вважають, що основними принципами, якими слід керуватися у розробці амортизаційної політики є принципи: науковості, взаємозв'язку, економічної обґрунтованості та доцільності, інновацій, забезпечення адекватної фінансової бази для відшкодування основних засобів, що вибувають [1, 2].

Справедливими також є твердження Т.В. Загорської та З.С. Туякової, які сформулювали основні принципи формування ефективної амортизаційної політики як складові стратегії й тактики розвитку виробничих підприємств [3, 8]. З.С. Туяковою також розроблено комплекс організаційно-економічних заходів для їх дотримання. У проведених раніше дослідженнях нами також було акцентовано увагу на важливості прийняття та видах стратегічних управлінських рішень для забезпечення ефективності амортизаційної політики підприємства [4].

Науковець Т.М. Панфьорова же вважає, що для створення ефективної системи управління амортизаційними ресурсами підприємства у формуванні амортизаційної політики слід керуватись принципами послідовності, ефективності, цілеспрямованості, еластичності, системності, багатоваріантності, комплексності та строкості [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Сучасні теоретики досить різнобічно розглядають та обґрунтовують принципи формування амортизаційної політики як управлінської діяльності та наводять різноманітний їх перелік. Однак, для забезпечення дієвості організаційно-економічного механізму управління амортизаційною політикою підприємства виникає потреба у їх систематизації, деталізації та групуванні у сукупності основних вимог, критеріїв та факторів як методологічних засад їх впровадження в управлінську діяльність.

Мета статті: безумовно, принципи формування амортизаційної політики мають бути сформульовані у вигляді певних керівних правил, закріплені на основі наукових концепцій, щоб ними могли користуватися на практиці суб'єкти управління. Зміст принципів мусить відображати якісні й суттєві управлінські зв'язки у всій амортизаційній системі підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Амортизаційна політика підприємства є теоретично і науково обґрунтованою системою управління його амортизаційними коштами та грошовими потоками. Тому розробка амортизаційної політики полягає в плануванні й управлінні амортизаційними відрахуваннями, їх перетворенні в складову витрат підприємства, вхідні грошові потоки, джерело подальшого інвестування в основний капітал та елемент статей фінансової звітності.

Як і будь-який інший, механізм управління амортизаційною політикою вбудований у загальногосподарську систему, є її складовою і, водночас, самостійною економічною системою. Метою такого механізму є створення умов для досягнення запланованого рівня ефективності амортизаційної політики та стратегічної мети діяльності підприємства. Це передбачає розробку амортизаційної політики у тісному взаємозв'язку з іншими видами політики суб'єкту господарювання:

- фінансовою (визначення обсягу власних коштів у фінансуванні діяльності підприємства та частки амортизаційних відрахувань в загальній сумі власних коштів);
- податковою (варіативність розміру податку на прибуток залежно від обраного методу амортизації, вартісної ознаки, структури та вікового складу основних засобів підприємства);
- інвестиційною (залежність обсягу та напрямків фінансування інвестиційних програм підприємства за рахунок амортизаційного капіталу);
- інноваційною (залежність обсягу фінансування програм із впровадження нових технологій, обумовлених науково-технічним прогресом, для виробництва нових видів продукції за рахунок амортизаційного капіталу);
- соціальною (потреби у фінансуванні програм із впровадження технологій для оптимізації соціальних чинників виробництва: створення здорових і безпечних умов праці, задоволення соціальних, виробничих потреб працівників в об'єктах відпочинку, особистої гігієни, харчування тощо);
- екологічною (потреби у фінансуванні програм із впровадження технологій, пов'язаних із збереженням якості довкілля, запобігання, мінімізації або ліквідації негативних для людини та природи наслідків).

Підґрунтям механізму управління амортизаційною політикою суб'єкту підприємництва є положення економічної теорії в галузі управління, тлумачення категорії господарського механізму управління, його структури, складових і особливостей господарських взаємозв'язків між об'єктами, що функціонують на підприємствах. Основними елементами такого механізму управління є принципи, цілі, функції, важелі і методи впливу на амортизаційну політику для досягнення певного рівня її ефективності й діяльності підприємства в цілому.

Принципи управління амортизаційною політикою – це ті основні засади, які притаманні всім компонентам системи управління відтворенням основних засобів в процесі її функціонування на всіх етапах розвитку. Вони є встановленими правилами поведінки, якими користуються різні суб'єкти управління, а також відображають об'єк-

тивно існуючі зв'язки і залежність різних аспектів, елементів і сторін управлінської діяльності.

Принципи управління амортизаційною політикою визначають вимоги до амортизаційної системи, її структури, організації і процесу управління нею. Функціонування ж єдиної системи принципів передбачає існування її елементів (окремих принципів як компонентів єдиної

системи або окремих підсистем) з різними функціональними характеристиками

Отже, з врахуванням специфіки амортизаційної політики у досягненні поставленої мети в діяльності підприємства доцільно дотримуватись певних принципів та поділити їх на дві групи (таблиця 1).

Таблиця 1. Систематизація та узагальнення принципів розробки амортизаційної політики

Група принципів	Принципи	Змістовна характеристика принципу
Загальні принципи	Принцип наукової обґрунтованості	Дотримання основних економічних законів ринкової економіки у розробці амортизаційної політики
	Принцип законності	Дотримання вимог чинного законодавства щодо загальнодержавної амортизаційної політики
	Принцип економічної обґрунтованості і доцільності	Амортизаційна політика повинна сприяти створенню нормальних умов господарювання з метою відтворення основних засобів
	Принцип системності	Системний підхід до формування амортизаційної політики та забезпечення узгодженості мети та усіх її видів
	Принцип об'єктивності	Передбачає об'єктивність у розробці амортизаційної політики з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку підприємства та держави, а також зовнішніх та внутрішніх факторів
	Принцип ефективності	Будь-яке управлінське рішення у сфері амортизаційної політики повинно опиратись на завдання отримання очікуваного результату з точки зору загальної мети діяльності підприємства та мети в сфері амортизаційної політики
	Принцип свободи вибору	Суб'єкти господарювання мають право без обмежень приймати будь-які рішення у розробці амортизаційної політики, що не суперечать чинному законодавству
Спеціальні принципи	Принцип інноваційності	Амортизаційна політика повинна використовувати інноваційні підходи до її формування, сприяти оновленню основних засобів й покращенню їх структури, впровадженню нової техніки і технологій, покращенню якості наявної та випуску нової продукції
	Принцип еластичності	Передбачає можливий перегляд заданих цілей та параметрів через зміни умов господарювання під дією різноманітних факторів
	Принцип багатоваріантності	Дозволяє ефективно реалізувати принцип еластичності в результаті впровадження варіантів політики, розроблених з орієнтиром на можливі зміни умов господарювання
	Принцип строковості	Забезпечення можливості поетапної реалізації мети амортизаційної політики на основі визначення часових меж її реалізації
	Принцип відповідності	Строк корисного використання та методи амортизації об'єктів основних засобів мають відображати реальний процес їх зношення та споживання підприємством економічних вигід від використання
	Принцип створення амортизаційного капіталу	Амортизаційна політика має сприяти створенню амортизаційного капіталу та його грошового забезпечення як фінансової бази для відновлення основних засобів
	Принцип аналізу та контролю	Необхідно точно знати ступінь впливу амортизаційної політики на діяльність підприємства, стан амортизаційної системи, відхилення від реальних процесів, що відбуваються на підприємстві та від запланованих показників, аналізувати їх причини і можливі наслідки

побудовано автором на основі [1; 2; 3; 5; 6; 7; 8] та власних розробок

Трансформація принципів управління підприємством у принципи розробки амортизаційної політики з урахуванням її специфіки і завдань обумовлена динамічним (процесним) баченням економічної діяльності суб'єктів господарювання, яке зорієнтоване на дослідження

не окремих явищ чи їх станів, а на їх розвиток та взаємодію.

Перша група принципів поєднує у собі загальні принципи розробки амортизаційної політики незалежно від галузі економіки, типу виробництва та розміру підприємства. Друга група – це

спеціальні принципи, сфера дії яких пов'язана із досягненням певної мети в результаті розробки амортизаційної політики.

Необхідно зазначити, що процес реалізації принципів управління амортизаційною політикою відбувається лише у випадку застосування багатьох різноманітних методів управління як сукупності всіх застосовуваних правил і способів, що впливають на ефективність амортизаційної політики з метою досягнення найвищих показників та отримання ефективних результатів в поставлених цілях. Через методи управління амортизаційною політикою реалізуються управлінські функції прогнозування, організування, обліку, аналізу контролю та координування управлінської діяльності.

До методів управління амортизаційною політикою у організаційно-економічному механізмі слід відносити як методи, на основі яких здійснюється оцінка ефективності діяльності підприємства в цілому (аналіз різних фінансових показників, таких як чистий прибуток, грошові потоки, рентабельність інвестицій, ринкова вартість підприємства, платоспроможність тощо), так і методи оцінки стану й ефективності використання основних засобів. Тому можна сказати, що методами організаційно-економічного механізму управління амортизаційною політикою підприємства є економічні та організаційно-розпорядчі (адміністративні).

У цьому аспекті відзначимо, що економічні методи управління амортизаційною політикою — це система заходів, які впливають на виробництво, стан засобів праці та підприємства за допомогою економічних стимулів та важелів. Завдяки економічним методам можна підвищити дієвість механізму та результативність діяльності підприємства шляхом:

- планування кількісних та якісних параметрів амортизаційної політики та шляхів їх досягнення (прогнозування обсягів випуску продукції, якісної структури основних засобів, строків та інтенсивності їх експлуатації, економічної вигоди від використання, поєднання методів амортизації, бюджетування амортизаційної складової витрат тощо);
- формування амортизаційної політики як складової облікової політики підприємства щодо видової структури основних засобів: встановлення методів амортизації, строків корисного використання (експлуатації), підходів до оцінки об'єктів основних засобів за первісною та ліквідаційною вартостями, облікового відображення амортизаційних відрахувань за статтями витрат тощо;
- систематизації та здійснення послідовних аналітичних процедур щодо оцінки ефективності амортизаційної політики для виявлення факторів впливу на її рівень, розробки заходів щодо покращення та систематичного контролю за їх реалізацією;
- розробки оптимальної концепції управління фінансовими ресурсами шляхом застосування

форм і методів їх мобілізації та розподілу, розрахунку потреби власних коштів у фінансуванні діяльності підприємства та частки амортизаційних відрахувань в загальній їх сумі;

- вибору найбільш прийнятних варіантів податкового планування з податку на прибуток за наявності альтернативних напрямів амортизаційної політики підприємства;
- здійснення комплексу заходів щодо формування ціни на продукцію підприємства з урахуванням амортизаційної складової витрат, реалізація якого покликана забезпечити задоволення потреб споживачів і отримання підприємством прибутку, а також вирішення стратегічних завдань суб'єкту господарювання;
- визначення обсягу, структури і напрямів капіталізації амортизаційних відрахувань;
- вибору видів інноваційної діяльності та її фінансування за рахунок амортизаційного капіталу, прогнозування економічного ефекту від інновацій.

Без організаційно-адміністративного впливу не можуть бути реалізовані економічні методи управління, адже він забезпечує чіткість, дисциплінованість у виконанні розпоряджень апарату управління підприємства. Тому побудова ефективного механізму управління амортизаційною політикою на промислових підприємствах, з точки зору організаційної складової, включає три основних блоки питань:

- створення інформаційного простору, необхідного для визначення впливу управлінських рішень на витрати, фінансові результати, грошові потоки, стан основних засобів підприємства та показники фінансової звітності;
- розробка управлінських рішень та створення можливостей автоматизованого їх прийняття;
- створення форматів (у тому числі програмних) подання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень, впровадження обґрунтованих виконавчих дій з цього питання.

Слід зазначити, що перш ніж розробляти амортизаційну політику, керуючись вищезгаданими принципами, підприємству необхідно виявити і проаналізувати усі чинники, які впливають на її вибір. До таких чинників належать:

- 1) зовнішні та внутрішні;
- 2) фактори прямої дії та непрямой дії;
- 3) об'єктивні та суб'єктивні.

Крім цього, формування відповідної амортизаційної політики суб'єкту господарювання неможливе без однієї з визначених її цілей:

- покращення стану, видової структури основних засобів та формування для цього власних джерел фінансування капітальних інвестицій;
- зниження витрат та зростання прибутку підприємства;
- зростання витрат та зменшення податкових платежів з податку на прибуток.

Тому досягнення амортизаційною політикою запланованих цілей вимагає здійснення різноманітних фінансово-економічних розрахунків, пов'язаних з потоками грошових коштів у різні періоди часу.

Висновки

Результати дослідження дали можливість довести, що управління амортизаційною політикою підприємства слід розглядати як невід'ємну частину бізнесу, вид управлінської діяльності. Її розробка базується не тільки на грамотному дотриманні положень законів і нормативних документів, а також на попередньому багатокритеріальному точному математичному розрахунку, виборі варіанту з числа наявних альтернатив з

дотриманням певних принципів, які поділяються на загальні та спеціальні.

На основі оцінки запропонованих принципів розробки амортизаційної політики можна стверджувати, що її вплив на економічні процеси може бути позитивним у тому разі, якщо забезпечене дотримання перелічених принципів. Водночас, негативний вплив може чинити неефективна економічна та амортизаційна політика держави, які є основою розробки політики підприємства.

Наведений перелік та класифікації принципів амортизаційної політики допоможе виявити та усунути існуючі прогалини у її формуванні і підвищити ефективність.

Список літератури:

1. Вареник О. Ф. Основні принципи амортизаційної політики та напрями її вдосконалення в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] / О. Ф. Вареник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 4(12). – С. 39–43. – Режим доступу до журн.: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2010_4/8.pdf.
2. Горяинова С. А. Амортизационная политика: основные принципы, инструменты и направления совершенствования: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 [Електронний ресурс] / С. А. Горяинова. – М., 2009. – 24 с. – Режим доступу: <http://economy-lib.com/dissert/48283/a#?page=1>.
3. Загорська Т. В. Амортизаційна політика у забезпеченні стратегічного розвитку промислового підприємства / Т. В. Загорська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3, т. 1. – С. 49–52.
4. Овод Л. В. Стратегічні управлінські рішення у формуванні амортизаційної політики підприємства / Л. В. Овод // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 6, т. 1. – С. 100–103.
5. Панферова Т. Н. Методы формирования амортизационной политики организаций : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 [Електронний ресурс] / Т. Н. Панферова. – СПб., 2009. – 18 с. – Режим доступу: <http://engec.ru/system/files/old/124288593374003300.pdf>.
6. Репіна І. Ключові елементи формування амортизаційної політики підприємства / І. Репіна // Ринок цінних паперів України. – 2011. – №9-10. – С. 67-73.
7. Скорик О. О. Оптимізація амортизаційної політики підприємств машинобудівної галузі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 / О. О. Скорик. – Тернопіль, 2012. – 20 с.
8. Туякова З. С. Амортизационная политика как элемент стратегии развития промышленных предприятий [Электронный ресурс] / З. С. Туякова // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2012. – № 1 (137). – С. 131–135. – Режим доступу до журн.: http://vestnik.osu.ru/2012_1/22.pdf

Надано до редакції 12.11.2014

Овод Лариса Василівна / Larisa V. Ovod
lar.ovod@i.ua

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Принципи амортизаційної політики промислового підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Овод // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (18). – С. 89-93. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>